

SpeelScan

Voor het bepalen van de benutting van speelplekken

Ingrid Bakker

Simone van Loenen

April 2014

Zwolle

Inleiding

De SpielScan is ontwikkeld in het kader van het project “Ontwikkeling instrumenten voor beoordeling van de gebruikswaarde van gemeentelijke groene/speelplekken” van de Academische Werkplaats Medische Milieukunde (AC-MMK) door het lectoraat De Gezonde Stad van hogeschool Windesheim, in samenwerking met de gemeente Zwolle. De scan is zowel in Zwolle als Eindhoven getest op haar uitvoerbaarheid en gebruiksvriendelijkheid en op basis van de ervaringen aangepast. In Amsterdam is de SpielScan vergeleken met de IGOR (Observatiemethode voor inventarisatie Gebruik Openbare Ruimte). Voor vragen, opmerkingen of suggesties kunt u contact opnemen met i.bakker@windesheim.nl.

Doel - Met behulp van de SpielScan kan de bruikbaarheid (potentiële gebruikswaarde) en benutting (feitelijk gebruik) van een speelplek in kaart worden gebracht. Het geeft daarmee inzicht in welke plekken goed en welke niet of nauwelijks gebruikt worden en hoe de gebruikswaarde daarvan verbeterd zou kunnen worden.

Voor wie - Met dit instrument hebben gemeenten de mogelijkheid na te gaan of hun speelplekken optimaal en zoals beoogd gebruikt worden. Op basis daarvan kunnen ze hun speelruimtebudget zo optimaal mogelijk inzetten en gegronde keuzes maken ten aanzien van behoud, verbetering of sanering. Hiermee hebben zij de mogelijkheid het buitenspelen meer gericht en efficiënter te bevorderen.

Uitvoerder - De SpielScan is in eerste instantie ontwikkeld voor beheerders. Het is echter ook mogelijk het feitelijke gebruik door omwonenden of andere wijkbewoners in kaart te laten brengen.

Begrippen

Speelplek - Een terrein, inclusief de eventueel aanwezige voorzieningen, die bedoeld zijn voor kinderen om op te spelen. Hierbij gaat het om twee soorten openbare speelplekken:

- Traditionele speelplek: een speelplek waar kinderen kunnen spelen op (traditionele) speeltoestellen
- Natuurlijke speelplek: een omgeving die natuurlijke vormen, materiële en beplanting combineert met creatief vormgegeven reliëf met het doel een complex samenspel van natuurlijke en inrichtings-elementen te creëren dat kinderen uitdaagt en fascineert.

De SpielScan is na eventuele (minimale) aanpassingen ook toepasbaar op overige soorten speelplekken.

Doelgroep - De SpielScan richt zich weliswaar op speelplekken voor 0-12 jarigen, maar is na eventuele (minimale) aanpassingen ook toepasbaar op sport- en ontmoetingsplekken voor jongeren (>12 jaar). Daarbij geldt de volgende onderverdeling in leeftijdscategorieën:

- Jonge kinderen: 0 t/m 4 jarigen
- Basisschoolkinderen: 5 t/m 12 jarigen
- Jongeren: > 12 jarigen

Verzorgingsgebied - Het gebied waar de potentiële (beoogde) gebruikers (potentiële doelgroep) van een speelplek wonen. Voor het bepalen van het verzorgingsgebied kan worden uitgegaan van een actieradius van 100 meter bij 0-4 jarigen (veelal onder begeleiding van een ouder/verzorger). Er kan worden uitgegaan van een actieradius van 400 meter bij kinderen van 5-12 jaar (veelal zelfstandig). De actieradius van jongeren ligt aanzienlijk hoger (>1000 meter), waardoor voor deze groep geen verzorgingsgebied hoeft te worden bepaald.

Potentiële gebruikswaarde - Bruikbaarheid. Het te verwachten gebruik van een speelplek op basis van diverse kwaliteiten zoals de fysieke inrichting van de speelplek en haar nabije omgeving, het aanbod aan activiteiten, de aanwezigheid van anderen en van de omvang van de potentiële doelgroep.

Feitelijk gebruik – Benutting. Het daadwerkelijke gebruik van een speelplek.

Potentiële gebruikswaarde / Bruikbaarheid

De potentiële gebruikswaarde wordt bepaald door de grootte van de doelgroep die in het verzorgingsgebied woont (potentiële doelgroep) en van de fysieke en sociale aspecten van de speelplek en de (nabije) omgeving. Om de gebruikerswaarde te vergroten kunt u voornamelijk iets verbeteren aan de fysieke en sociale aspecten van de speelplek en de (nabije) omgeving. Hierbij dient u rekening te houden met de (omvang van de) potentiële doelgroep.

Vorbereiding

Neem vóór het uitvoeren van de speelscan contact op met uw contactpersoon binnen uw gemeente. Hij/zij kan u de benodigde gegevens verstrekken met betrekking tot de potentiële doelgroep onderverdeeld naar de leeftijdscategorieën 0-4 jaar, 5-12 jaar en ouder dan 12 jaar en de benodigde informatie en documentatie over de desbetreffende speelplek.

Noteer de volgende gegevens

Naam uitvoerder:

Datum:

Speelplek:

TIP – Het wordt aanbevolen om naast de hier gevraagde beschrijving of aanduiding van de speelplek een foto of plattegrond bij de SpeelScan te bevestigen, waarop duidelijk aangegeven is om welk gebied het gaat. Dit gebied kan naast de speelplek zelf ook het omliggende terrein bevatten. Het kan het vergelijken van verschillende speelplekken onderling of een speelplek in de tijd vergemakkelijken.

Woonachtig in het verzorgingsgebied van de speelplek:

Aantal kinderen 0-4 jaar:

Aantal kinderen 5-12 jaar:

Aantal kinderen >12 jaar:

Kleurscores

Op de volgende pagina's wordt ingegaan op de fysieke en sociale aspecten van de speelplek en de (nabije) omgeving. Bij de antwoordcategorieën is waar mogelijk met kleuraanduiding aangegeven of het een goede (■) score betreft, of een (potentieel) (■) verbeterpunt (■).

Beantwoord de volgende vragen

A. Potentiële doelgroep

Vraag 1: Voor welke leeftijdscategorie is de speelplek in potentie geschikt en/of bedoeld?

Of een speeltoestel of onderdeel van een speelplek geschikt is voor een kind, hangt o.a. af van de (motorische) ontwikkelingsfase van een kind. De leeftijd geeft een indicatie hiervan.

- Voor alle leeftijdscategorieën
- (Vooral) voor jonge kinderen (0-4 jaar)
- (Vooral) voor basisschoolkinderen (5-12 jaar)
- (Vooral) voor kinderen ouder dan 12 jaar

Vraag 2: Voor welk geslacht is de speelplek in potentie geschikt en/of bedoeld?

Jongens en meisjes vertonen verschillen in spelgedrag. Jongens ravotten meer en spelen vaker alleen of in competitievorm. Meisjes spelen vaker samen op een schommel en ontwikkelen vaker samen een creatief spel. Daarom spreken sommige toestellen of onderdelen meer de jongens en andere onderdelen meer de meisjes aan.

- Voor zowel jongens als meisjes
- (Vooral) voor jongens
- (Vooral) voor meisjes

B. Beheer en onderhoud - algemeen

Vraag 3: In welke mate zijn onderstaande vormen van vervuiling aanwezig op of om de speelplek?

a. Hondenpoep/ uitwerpselen

- Niet aanwezig
- Aanwezig

b. Vuil/ zwerfafval

- Niet aanwezig
- Aanwezig, in (zeer) beperkte mate
- Aanwezig, in (te) grote mate

c. Ongewenste graffiti, bekladding en/of beplakking

- Niet aanwezig
- Aanwezig, in (zeer) beperkt mate
- Aanwezig, in (te) hoge mate

C. Beheer en onderhoud - toestellen

Vraag 4: Wat is de staat van de aanwezige speeltoestellen, attributen en/of onderdelen op de speelplek?

- Alle verkeren in goede staat
- Een deel verkeert in goede staat, een deel in matige staat
- Alle verkeren in matige staat
- Enkele verkeren in slechte staat
- Alle verkeren in slechte staat

} Extra vraag beantwoorden!

Extra vraag: Is de slechte(re) staat te wijten aan een goede benutting (in de vorm van slijtage plekken)?

- Ja, er zijn (veel) slijtage plekken te zien
- Nee, het heeft hier met 'veroudering' te maken
- Nee, het heeft hier met 'niet schoon' te maken
- Nee, het heeft hier met 'niet heel/ vernieling' te maken
- Nee, het heeft hier met iets anders te maken, namelijk:

Vraag 5: Zijn de speeltoestellen, attributen en/of onderdelen op de speelplek veilig voor gebruik?

- Ja, alle zijn veilig
- Nee, een aantal is niet veilig (genoeg)
- Nee, geen zijn veilig (genoeg)

D. Beheer en onderhoud – flora

Ook de omliggende omgeving heeft invloed op de potentiële gebruikswaarde van een speelplek. Voor het beoordelen van traditionele speelplekken dient met betrekking tot onderstaande (ongewenste) soorten flora ook gekeken te worden naar het omliggende bespeelbare terrein waar het onderhoud intensief is. Bij natuurlijke speelplekken dient naast het omliggende bespeelbare terrein waar het onderhoud intensief is, tevens gekeken te worden naar omliggende stukken terrein waar het onderhoud minder intensief is.

Vraag 6: In welke mate zijn onderstaande (ongewenste) soorten flora (a t/m d) aanwezig op of rond de speelplek?

a. Ongewenste verwildering (vermindering speelruimte)

- Niet aanwezig
- Aanwezig, in (zeer) beperkte mate
- Aanwezig, in (te) grote mate
- N.v.t. - verwildering is juist gewenst

b. Berenklauw

- Niet aanwezig
- Aanwezig

c. Brandnetels

- Niet aanwezig
- Aanwezig, in (zeer) beperkte mate
- Aanwezig, in (te) grote mate

d. Prikkelbosjes

- Niet aanwezig
- Aanwezig, in (zeer) beperkte mate
- Aanwezig, in (te) grote mate

Vraag 7: Wat is de staat van onderhoud van het (gewenste) groen op en rond de speelplek?

- Voldoende
- Onvoldoende

E. Beheer en onderhoud - water

Vraag 8: Wat is de kwaliteit van het aanwezige water?

- Voldoende geschikt als speel- en/of zwemwater
- Onvoldoende - niet geschikt als speel- en/of zwemwater
- N.v.t. - er is geen water aanwezig

F. Voorzieningen

Gemeenten kunnen soms bewust hebben gekozen voor het niet willen plaatsen van bepaalde voorzieningen. Indien dat bij (één van) onderstaande voorzieningen het geval is, is het wenselijk dit besluit kort toe te lichten.

Vraag 9: In welke mate zijn onderstaande voorzieningen (a t/m e) op de speelplek aanwezig?

a. Aanduiding verboden voor honden of 'hondvrije' zones

- Aanwezig en voldoende en duidelijk zichtbaar
- Aanwezig, maar onvoldoende en/of niet duidelijk zichtbaar
- Niet aanwezig
- N.v.t., gemeente heeft bewust gekozen voor het niet plaatsen van deze aanduiding(en)

b. Houder voor hondenpoepzakjes

- Aanwezig en voldoende zakjes beschikbaar
- Aanwezig, maar onvoldoende zakjes beschikbaar
- Niet aanwezig
- N.v.t., gemeente heeft bewust gekozen voor het niet aanbieden van hondenpoepzakjes

c. Afvalbakken

- Aanwezig en voldoende
- Aanwezig, maar niet voldoende
- Niet aanwezig
- N.v.t., gemeente heeft bewust gekozen voor het niet aanbieden van hondenpoepzakjes

d. Bankjes

- Aanwezig en voldoende, schoon, veilig en heel
- Aanwezig, maar niet voldoende (schoon, veilig en heel)
- Niet aanwezig
- N.v.t., gemeente heeft bewust gekozen voor het niet plaatsen van bankjes

e. Verlichting (lichtmasten)

- Aanwezig en voldoende
- Aanwezig, maar niet voldoende of functioneert niet (naar behoren)
- Niet aanwezig
- N.v.t., gemeente heeft bewust gekozen voor het niet plaatsen van bankjes

G. Zonering

Een (ruimtelijke) scheiding tussen speelruimte voor jongere en speelruimte voor oudere kinderen kan gewenst en goed zijn, maar is bij sommige speelplekken misschien overbodig/niet zinvol of juist ongewenst. Afscherming van sportonderdelen waar met een bal gespeeld wordt of men met skateboards uit de baan kan schieten komt wel ten goede aan de veiligheid op de speelplek.

Zonering kan gerealiseerd worden door bijvoorbeeld: vrije ruimte, een hek of haag, kleuren, etc.

Vraag 10: Is er sprake van zonering voor verschillende leeftijdsgroepen?

- Ja, voor alle betreffende onderdelen en alle betreffende leeftijdsgroepen
- Ja, maar niet voor alle betreffende onderdelen en/of alle betreffende leeftijdsgroepen, namelijk:
- Nee

Aanvullende vraag: Is deze situatie gewenst, ongewenst of overbodig?

- Gewenst
- Overbodig
- Ongewenst

Vraag 11: Is er sprake van een (ruimtelijke) scheiding tussen sport- en speelactiviteiten?

- Ja, tussen alle sport- en speelactiviteiten
- Ja, maar niet tussen alle sport- en speelactiviteiten
- Nee, tussen geen van de sport- en speelactiviteiten
- N.v.t. – er is geen sprake van zowel sport- als speelactiviteiten

H. Veiligheid - algemeen

Vraag 12: Is er een omheining om de speelplek?

Het omheinen van een speelplek met bijvoorbeeld struiken of een hekwerk, kan de veiligheid verbeteren als het bijvoorbeeld langs een drukke straat gelegen is. Het kan echter ook de veiligheid ten aanzien van bijvoorbeeld het toezicht op de speelplek verslechteren. Soms wordt op verzoek van ouders een omheining geplaatst, terwijl dit voor de veiligheid overbodig of (deels) ongewenst is.

- Ja
- Nee

Aanvullende vraag: Is deze situatie gewenst, ongewenst of overbodig?

- Gewenst
- Overbodig
- Ongewenst

Vraag 13: Welke soorten ondergrond is/zijn gebruikt op de speelplek?

(Meerdere antwoorden mogelijk)

Het gebruik van zachte ondergronden kan de veiligheid verbeteren, maar hoeft niet ten goede te komen aan de functionaliteit (denk bijvoorbeeld aan balsporten en fietsen) en/of aan het onderhoudsgemak (denk bijvoorbeeld aan honden- of kattenpoep in zand of vuil tussen houtsnippers) van een speelplek. Bepaalde ondergronden kunnen daarom ongewenst of overbodig zijn en beter vervangen worden door andere ondergronden.

- Zand
- Rubberen tegels
- Gras
- Houtsnippers
- Stenen of beton
- Anders, namelijk:

Aanvullende vraag: Zijn deze ondergronden gewenst, ongewenst of overbodig?

- Gewenst
- Overbodig
- Ongewenst

Vraag 14: Zijn er voldoende schaduwplekken op de speelplek voor gebruik op zonnige dagen in de zomer?

- Ja, er is voldoende schaduw op zonnige dagen
- Nee, er is weinig schaduw op zonnige dagen
- Nee, er is geen schaduw op zonnige dagen

Vraag 15: Zijn er voldoende zonnige plekken op de speelplek voor gebruik op zonnige dagen in het voor- en najaar?

- Ja, er komt voldoende zon op de speelplek tijdens zonnige voor- of najaar dagen
- Nee, er komt weinig zon op de speelplek tijdens zonnige voor- of najaar dagen
- Nee, er komt geen zon op de speelplek tijdens zonnige voor- of najaar dagen

I. Veiligheid - sociaal

Vraag 16: Is er mogelijkheid voor toezicht vanuit omliggende woningen?

De mogelijkheid om gezien te worden kan voorkómen dat er ongewenst gedrag plaatsvindt op een speelplek. Woningen van waaruit men zicht heeft op een speelplek zijn dan ook van belang voor de (ervaren) veiligheid op een speelplek.

- Ja, voldoende
- Ja, maar onvoldoende
- Nee

Vraag 17: Is er mogelijkheid tot sociale controle?

Naast toezicht vanuit omliggende woningen is de (ervaren) veiligheid ook afhankelijk van (de kans op) sociale controle door bijvoorbeeld ouders of begeleiders die meekomen of door toevallige voorbijgangers op de fiets of te voet.

- Ja, voldoende
- Ja, maar onvoldoende
- Nee

Vraag 18: Is er sprake van overlast in het verzorgingsgebied?

Overlast op en nabij de speelplek, maar ook op de route er naar toe heeft impact op de autonomie van kinderen. Denk bijvoorbeeld aan overlast door drugsgebruikers, zwervers, geweld en overige strafbare of ongewenste feiten. Ook de aanwezigheid van (hang)jongeren kan als overlast worden ervaren.

- Nee
- Ja, namelijk:

J. Veiligheid - verkeer

Vraag 19: In welke (verkeer)situatie bevindt de speelplek zich?

- Langs een looproute (bijv. park)
- Tussen woningen in, niet aan een straat
- Aan een doodlopende straat
- In een woonerf
- In een 30 km/uur zone
- In een 50/60 km/uur zone
- Anders, namelijk:

Vraag 20: Welke soorten oversteekplaatsen bevinden zich nabij de speelplek?

(Meerdere antwoorden mogelijk)

- Tunnel
- Verkeerslicht(en)
- Zebrapad(en)
- Oversteekplaats(en) met stopgebod en kanalisatiestrepen
- Oversteekplaats(en) met speciale aanduiding (bijv. Jantje Beton attentiefiguren)
- Oversteekplaats(en) met uitsluitend kanalisatiestrepen
- Geen oversteekplaats
- Anders, namelijk:

Vraag 21: Van hoeveel kanten is de speelplek te betreden?

- Van alle kanten
- Van twee of drie kanten
- Van één kant

K. Bewegingsmogelijkheden

Vraag 22: Voor welke activiteiten is de speelplek bedoeld?

(Meerdere antwoorden mogelijk)

- Zitten/chillen/rondhangen/rondkijken/observeren
- Spelen in los zand
- Pootje baden (≤ 30 cm diep)
- Bouwen met losse materialen
- Ontdekken en verkennen/verstoppes
- Traditioneel spelen: op of in toestellen (klimmen, glijden, schommelen, balanceren, e.d.)
- Klimmen/klauteren, anders dan op de traditionele speeltoestellen
- Tikkertje/rennen e.d.
- Balspel met doelen: voetballen/hockeyen/handballen
- Basketballen
- Volleyballen
- Tennissen
- Tafeltennissen
- Skaten/ skeelers of skateboards/ waveboards
- Fietsen/ fietscross
- Anders, namelijk:

L. Diversiteit/uitdaging

Vraag 23: Is er sprake van georganiseerde sport- /spelactiviteiten met begeleiding op de speelplek?

- Ja, (zeer) regelmatig
- Bijna nooit/ zelden
- Nee

Vraag 24: Hoe is de diversiteit van de (speel)toestellen voor de bewegingsmogelijkheden?

- Goed – voldoende diversiteit
- Matig - onvoldoende diversiteit
- Slecht - geen diversiteit; er is slechts één (hoofd)soort aanwezig

Vraag 25: Hoe is het aanbod van uitdagende toestellen of onderdelen? (Bijv. klim- en/of hoogte-toestellen of - onderdelen)

- Goed - er zijn voldoende uitdagende toestellen en/of onderdelen aanwezig
- Matig - er is een beperkt aanbod aan uitdagende toestellen en/of onderdelen aanwezig
- Slecht - er zijn geen uitdagende toestellen of onderdelen aanwezig

Vraag 26: Hoe zijn de mogelijkheden voor creatief spel? (Bijv. aanwezigheid van losse materialen)

- Goed – er zijn voldoende mogelijkheden voor creatief spel
- Matig – er zijn beperkte mogelijkheden voor creatief spel
- Slecht – er zijn weinig tot geen mogelijkheden voor creatief spel

Vraag 27: Is er sprake van niveauverschillen? (Bijv. heuvels of kuilen)

- Ja - er zijn meerdere niveauverschillen
- Beperkt – er is één (klein) niveauverschil
- Nee

Feitelijk gebruik / Benutting

Het feitelijk gebruik van de speelplek wordt bepaald door middel van observaties die worden getoetst aan de hand van eerdere ervaringen.

Meerdere observaties - Voor het verkrijgen van een zo goed mogelijke indicatie van het feitelijk gebruik, ofwel benutting, is het van belang de observaties op meerdere momenten uit te voeren. De bevindingen zijn niet alleen afhankelijk van de potentiële doelgroep, maar ook van de dag, het tijdstip, de weeromstandigheden en het concurrerende (activiteiten) aanbod elders. Idealiter worden de observaties gecontinueerd totdat iedere extra observatie geen noemenswaardige invloed meer heeft op het verkregen beeld.

Moment van 'hoog gebruik' – De observaties dienen uitgevoerd te worden op een moment dat de meeste kinderen of jongeren uit de doelgroep verwacht kunnen worden op de speelplek. Als vuistregel kan voor basisschoolkinderen worden aangehouden:

- Maandag, dinsdag, donderdag en vrijdag:
 - o Lunchpauze: 12.00-13.00 uur
 - o Na schooltijd: 15.30-18.00 uur
 - o Begin van de avond: 18.00-20.00 uur (uitsluitend als het voldoende (ver)licht is)
- Woensdag:
 - o Middag: 13.00-18.00 uur
 - o Begin van de avond: 18.00-20.00 uur (uitsluitend als het voldoende (ver)licht is)
- Zaterdag en zondag:
 - o Overdag: 10.00-18.00 uur
 - o Begin van de avond: 18.00-20.00 uur (uitsluitend als het voldoende (ver)licht is)

Dezelfde omstandigheden - Als de uitkomsten van de observaties van verschillende speelplekken vergeleken dienen te worden, dient dit bij voorkeur op hetzelfde moment (van de dag) en onder vergelijkbare (weers)omstandigheden te gebeuren. Bij voorkeur bij droog en niet te koud weer en niet tijdens vakanties of tijdens evenementen of activiteiten op de speelplek of elders in de buurt. Hetzelfde geldt voor het vergelijken van de benutting van één bepaalde speelplek in verschillende seizoenen of over een aantal jaren.

Aantal observatoren - Bij een kleine speelplek - en dus een klein observatiegebied - met weinig of geen kinderen kan één observator volstaan. Bij grotere speelplekken of speelplekken met meerdere niveaueverschillen is het mogelijk dat één observator niet het gehele observatiegebied (nauwkeurig genoeg) kan overzien. Als dat het geval is, dient het aantal observatoren uitgebreid te worden. De observatoren spreken dan voorafgaand aan de observatie af wie welk deel van het observatiegebied voor zijn/haar rekening neemt, om te voorkomen dat kinderen dubbel geteld worden.

Invloed van de observator(en) - Het is belangrijk dat de observator(en) zich ervan bewust is/zijn dat zijn/haar aanwezigheid van invloed kan zijn op de benutting van de speelplek. Probeer als observator daarom een onopvallende positie in te nemen en je onopvallend te gedragen.

Vul onderstaande gegevens in

Observatiemoment

Kruis de desbetreffende dag aan en omcirkelen de het moment van de dag:

☐ Maandag:	ochtend	lunchpauze	na schooltijd	begin van de avond
☐ Dinsdag:	ochtend	lunchpauze	na schooltijd	begin van de avond
☐ Woensdag:	ochtend	----- middag -----		begin van de avond
☐ Donderdag:	ochtend	lunchpauze	na schooltijd	begin van de avond
☐ Vrijdag:	ochtend	lunchpauze	na schooltijd	begin van de avond
☐ Zaterdag:	-----	overdag	-----	begin van de avond
☐ Zondag:	-----	overdag	-----	begin van de avond

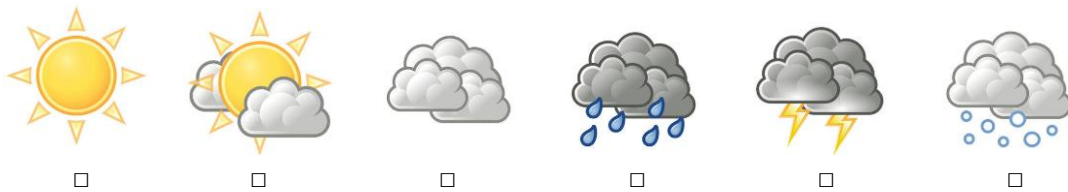
Datum:

(Weers)omstandigheden

Temperatuur = °C

De temperatuur in uw woonplaats is o.a. te vinden via de link: <http://www.buienradar.nl/>.
Hou hierbij de weergegeven maximale (dag)temperatuur aan.

Weerbeeld:

Overige omstandigheden:

.....
.....
.....

Observeer de speelplek

Bij de observatie dient u het aantal aanwezige kinderen, onderverdeeld naar geslacht en leeftijdscategorie, en (groot)ouders of verzorgers te noteren. Voor het noteren van de resultaten kunt u het schema op pagina 13 gebruiken.

Het scannen van het observatiegebied en het noteren van de aantallen dient iedere 15 minuten plaats te vinden gedurende 45 minuten. Dus vier maal: bij de start, na 15 minuten, na 30 minuten en na 45 minuten. Bij een aanzienlijke verandering/ schommeling in het aantal kinderen, het geslacht en/of de leeftijdscategorie van de aanwezige kinderen over deze vier meetmomenten, wordt aangeraden het observeren met minimaal vier scans (na 60, 75, 90 en 105 minuten) te verlengen binnen de periode van 'hooggebruik'. Mocht ook dan nog iedere extra scan een noemenswaardige invloed hebben op het verkregen beeld, dan wordt aangeraden de observatie op een andere dag te herhalen.

TIP – Tijdens de 'wachttijd' tussen iedere scan is het eventueel mogelijk om (een) andere nabijgelegen speelplek(ken) te observeren. Dit heeft tevens als voordeel dat de observator(en) minder (lang) aanwezig zijn op de speelplek en daardoor minder waarschijnlijk invloed uitoefenen op het speelgedrag.

TIP – Het is ook mogelijk om iedere 15 minuten een (of meerdere) foto's of film te (laten) maken en op basis daarvan het schema in te vullen.

SOPLAY-methode - Als basis voor het observeren van het feitelijk gebruik van de speelplek wordt de SOPLAY (*System for Observing Play and Leisure Activity in Youth*) methode gebruikt. Deze methode schrijft voor dat het observatiegebied van links naar rechts wordt gescand volgens de volgende stappen, zodat alle kinderen in het observatiegebied worden genoteerd:

1. Begin uw observatie bij het meest linker deel van het observatiegebied en verschuif uw blik naar rechts totdat een kind in het vizier komt;
2. Turf het kind in het juiste vakje op basis van geslacht en leeftijd;
3. Vervolg uw observatie bij de positie die het zojuist genoteerde kind had (observatiepositie) en verschuif uw blik verder naar rechts;
4. Turf het eerstvolgende kind;
5. Vervolg deze stappen totdat alle kinderen in het observatiegebied zijn genoteerd.

Het is belangrijk om alleen van links naar rechts te observeren. Als ondertussen een kind links van de observatiepositie het observatiegebied binnenkomt, wordt het kind niet genoteerd. Als een kind rechts van de observatiepositie het observatiegebied binnenkomt, wordt het kind wel genoteerd. Als een kind zich tijdens de observatie verplaatst van links naar rechts, kan het kind in principe meerdere keren genoteerd worden. Als een kind nog niet genoteerd is en zich van rechts naar links verplaatst, kan het zijn dat het kind dus helemaal niet genoteerd wordt. Probeer dit echter te voorkomen. Als er snel wordt genoteerd, worden waarschijnlijk alle kinderen eenmaal genoteerd. Als er tijdens een observatie geen kinderen in het observatiegebied zijn wordt er niet afgewacht of er binnen die 15 minuten nog kinderen komen. Bij de volgende scan, na 15 minuten, wordt bovengenoemde herhaald.

Vul het observatieschema in

In de eerste kolom van het schema op pagina 13 kunnen de tijdstippen van de scans ingevuld worden. Scan 1 is de begintijd. Naast de tijdstippen zal het aantal aanwezige jongens en meisjes per leeftijdscategorie moeten worden geturfd. In de één na laatste kolom kan als check het totaal aantal kinderen per observatiemoment ingevuld worden. De laatste kolom is bedoeld om het aantal begeleider (groot)ouders, verzorgers of begeleiders te noteren.

TIP - Na het observeren moet nog een aantal vragen worden beantwoord die betrekking heeft op de observatie. Het is aan te raden voorafgaande aan de observatie kennis te nemen van deze vragen.

Observatieschema SpeelScan

Datum: ... / ... /	Jongens 0-4 jaar	Jongens 5-12 jaar	Jongens >12 jaar	Meisjes 0-4 jaar	Meisjes 5-12 jaar	Meisjes >12 jaar	Totaal aantal kinderen	(groot)ouders/ verzorgers/ begeleiders
Scan 1: __ : __ uur								
Scan 2: __ : __ uur								
Scan 3: __ : __ uur								
Scan 4: __ : __ uur								
Extra scans								
Scan 5: __ : __ uur								
Scan 6: __ : __ uur								
Scan 7: __ : __ uur								
Scan 8: __ : __ uur								

Vul onderstaande vragen in naar aanleiding van de observatie(s)

Vraag A: Voor welke activiteiten wordt de speelplek gebruikt?

(Meerdere antwoorden mogelijk)

- Zitten/chillen/rondhangen/rondkijken/observeren
- Spelen in los zand
- Pootje baden (≤30cm diep)
- Bouwen met losse materialen
- Ontdekken en verkennen/verstoppes
- Traditioneel spelen: op of in toestellen (klimmen, glijden, schommelen, balanceren, e.d.)
- Klimmen/klauteren, anders dan op de traditionele speeltoestellen
- Tikkertje/rennen e.d.
- Balspel met doelen: voetballen/hockeyen/handballen
- Basketballen
- Volleyballen
- Tennissen
- Tafeltennissen
- Skaten/ skeelers of skateboarden/ waveboarden
- Fietsen/ fietscross
- Anders, namelijk:

Vraag B: Welke (speel)onderdelen worden het meest gebruikt?

1.
2.
3.

Vraag C: Welke (speel)onderdelen worden het minst gebruikt?

1.
2.
3.

Vraag D: Is er sprake van een terrein naast of rond de speelplek dat (tevens) gebruikt wordt voor speelactiviteiten?

- Ja, het terrein naast/om de speelplek wordt gebruikt voor:
- Nee

Vraag E: Wat voor activiteit voeren de aanwezige (groot)ouders/ verzorgers op of om de speelplek uit?

(Meerdere antwoorden mogelijk)

- Spelen/ interactie met de kinderen
- Sociale interactie met andere (groot)ouders/ volwassenen
- Actief (bijv. rondlopen), zonder interactie met anderen
- Zitten (bijv. op een bankje of op de grond), zonder interactie met anderen
- Staan (statisch), zonder interactie met anderen
- Anders, namelijk:

Vraag F: Zijn er kinderen uit de doelgroep aanwezig die de speelplek gebruiken waarvoor hij niet bedoeld is?

- Ja, namelijk
- Nee

Vraag G: Zijn er anderen aanwezig die de speelplek gebruiken waarvoor hij niet bedoeld is?

- Ja, namelijk:
- Nee

Vul de onderstaande vragen in op basis van (uw) ervaringen

Indien u niet zelf beschikt over ervaringen ten aanzien van de gevraagde informatie is het wenselijk deze vragen te laten beantwoorden door iemand die wel over die ervaring beschikt.

Vraag H: Is het geobserveerde aantal kinderen volgens u een goede indicatie van de gemiddelde feitelijke benutting en komt het overeen met uw eigen ervaringen?

- Ja
- Nee, het geobserveerde aantal ligt lager dan het gebruikelijke aantal
- Nee, het geobserveerde aantal ligt hoger dan het gebruikelijke aantal
- Weet ik niet

Indien u van mening bent dat het geobserveerde aantal kinderen uit de doelgroep niet overeen komt met het gebruikelijke aantal, wordt aangeraden de observatie op een ander moment te herhalen. Mogelijk is het gebruik beïnvloed door (onbekende) externe factoren.

Vraag I: Verschilt de benutting van deze speelplek 'meer dan gebruikelijk' tussen de verschillende seizoenen?

Indien het wenselijk is de speelplek in alle seizoenen goed te laten gebruiken, zal bekeken moeten worden wat de oorzaak van een verminderd gebruik tijdens een bepaalde periode is.

- Ja, namelijk:
- Nee
- Weet ik niet

Bijlage - verwerking van de gegevens

Indien u de gehele SpeelScan uitgevoerd heeft, heeft u nu een beeld van de potentiële gebruikswaarde versus het feitelijk gebruik.

Vragen die u zich nu kunt stellen zijn:

I. Zijn er punten waarop de gebruikswaarde verbeterd zou kunnen worden om het feitelijk gebruik te stimuleren?

Nee

Ja, namelijk:

II. Is de benutting in overeenstemming met wat op basis van de omvang van de potentiële doelgroep verwacht kan worden?

Ja, de benutting is (relatief gezien) beter dan of vergelijkbaar met andere speelplekken.

Nee, de benutting is (relatief gezien) lager dan van andere speelplekken.

III. Is de speelplek succesvol genoeg om (in zijn huidige hoedanigheid) te handhaven?

Ja

Nee

Conclusie:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tabellen

De kleurresultaten van de uitgevoerde SpeelScan kunnen in de tabel op de volgende pagina worden ingevuld. Als ook de resultaten van andere speelplekken in de tabel worden opgenomen kunnen de speelplekken eenvoudig met elkaar vergeleken worden. Als de SpeelScan op verschillende momenten bij eenzelfde speelplek wordt uitgevoerd en ingevuld kunnen eventuele veranderingen worden overzien.

Potentiële gebruikswaarde	Speelplekken									
Potentiële doelgroep										
1. voor alle leeftijdscategorieën										
2. voor jongens en meisjes										
Beheer en onderhoud										
3a. Algemeen - hondenpoep										
3b. Algemeen - (zwerf)vuil										
3c. Algemeen - graffiti/beplakking										
4. Toestellen - staat van onderhoud										
5. Toestellen - veiligheid										
6a. Flora - ongewenst verwildering										
6b. Flora - berenklaauw										
6c. Flora - brandnetel										
6d. Flora - prikkelbosjes										
7. Flora - staat van onderhoud										
8. Water - kwaliteit										
Voorzieningen										
9a. verbod honden										
9b. hondenpoepzakjes										
9c. afvalbakken										
9d. bankjes										
9e. verlichting										
Zonering										
10. scheiding tussen leeftijdsgroepen										
11. scheiding tussen sport en spel										
Veiligheid										
12. Algemeen - omheining										
13. Algemeen - ondergrond										
14. Algemeen - schaduw										
15. Algemeen - zon										
16. Sociaal - vanuit woningen										
17. Sociaal - sociale controle										
18. Sociaal - overlast										
19. Verkeer - verkeerssituatie										
20. Verkeer – oversteekplaatsen										
21. Verkeer - toegangsmogelijkheden										
Diversiteit en uitdaging										
23. georganiseerde activiteiten										
24. diversiteit toestellen/ onderdelen										
25. uitdagende toestellen/onderdelen										
26. creatief spel										
27. niveauverschillen										

Feitelijk gebruik	Succesvol	Potentieel verbeterpunt
Vraag A (vergelijk met vraag 22) is 'bedoeld' (vraag 22) gelijk aan 'gebruikt' (vraag A)?	Ja	Nee, niet gelijk voor: - ... - ... - ...
Vraag B	- ... - ... - ...	n.v.t.
Vraag C	n.v.t.	- ... - ... - ...
Vraag D	Ja	Nee
Vraag E	(inter)actief	NB. De aanwezigheid van (groot)ouders of verzorgers kan bijdragen aan de sociale veiligheid.
Vraag F	Nee	Ja
Vraag G	Nee	Ja
Vraag I	Nee	Ja
Is het gemiddelde aantal gebruikers in overeenstemming met de omvang van de potentiële doelgroep uit het verzorgingsgebied?	Vergelijk het percentage met dat van andere vergelijkbare speelplekken	